

ԸՍՏԻՒ ՀԱՄԵՆ 25. 1854. ՄԱՐՏԻ 5

ՅԵՐԱՅԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Էջողապ Երազրի մեջ ամիսը լրացաւ։ Սորա ընթերցողաց ծեր մեռանութիւնէն խրախուսելով, յօժարումն՝ պատահեալ փոքր 'ի շատէ՛ նոր նոր լուրեր ևս հաղորդել, թէ անդուստի Կապառ և Օսմանեանքի Վիսթինի օրագիրներէն և թէ Ալեքսանդր Պոլսոյ Սանկտպետերբուրգաց Երազիրէն քաղելով, և յուսամ որ Էջողապայ ընթերցողք այս փոփոխութեանց մերայ ցոյց չ'ստան ձեռն կերպ անբաւականութիւն մա՛ն հաւանդ որ՝ սրպէս մեր ընթերցողք, նոյնպէս և այլ Հայաց ազգի ընթերցասէրք, փառազանօք ցանկանումն լսել այն նոր լուրերը, որն որ Երազրապ պարտաւոր է, և կարող է նոյա բաղձանքը լրացունելու համար հրատարակել։

ԹԻՖԼԻՍ

Սինդե բուն բարեկենդանի օրը քաղաքիս օւղեղանաիր համարեալ թէ գարնանային եղանակի հաւասար էր երկինքն ըստ մեծի մասին պարզ, արեգակն ջերմութիւնն ախորժ, և ցուրտն յոյժ նուազ կամ անցչաց։ Ինչո՞ւ լինար՝ 18. լուսնի ծնունդի հետ սկսաւ անձրևախառն ձիւն։ որոյ պատճառած ջրէն՝ ցամքեցուցին սաստիկ քամիներն, իսկն օդափոխութիւնն պատահեցաւ և լուսնի առաջին քառորդին, անձրև։

ասանդներ տանելով դարձաւ յաջորդութեամբ, Սաւորայի բանակի տղայ,
 Այս մէկ փոքրիկ հարուստը զգաւաստացուց և Վանդալքաղ Աւան լին,
 բնակիչքը շատ հնազանդակեցան, և դաստիմէն տղաւորեցան: Այնպէս այն
 գործն յաջորդութեամբ աւարտելէն յետ սկսաւ անասան կտրտել
 որպէս որ իւր կամքէն: Չափ ինչի կողմն յաւաքարի սկզբան: Վե
 ներայ Սայոր Վաղարշիկն ժողովեց իւր զօրքը որ յարձակի Սաւոր
 շատց կրկնելու Շալիմաւ ամրոցը՝ վերին լեռնաբան զօրքով բռնած ուն
 շաւին Սուրտտ ապրտանելը, և նոր նոր ամրութիւններով սնդոցու
 ցած էր, և Շալիմաւ իւր զօրքով եկի լին այդ պահագնելու համար:
 Վեներայ Սայոր Վաղարշիկն յաւաքար՝ և, անասաւ կտրտելով, յաւ
 վարի 8, յանկարծ յարձակելով՝ սնդոցս փակեցուց լեռնամեայ, որ
 ամեններեան փոխան, և Շալիմաւ ամրոցը մնաց Ռուսաց ձեռքը: Այս
 յետոյ՝ երբոր շաւին Սուրտտը ձեռադններով կամեցաւ Ռուսաց զ
 րաց վաղ յարձակիլ շաւան և ի երկի զօրքը, Վեներայ Սայորին
 Արաւելոյսիկ և Լարաւոյսիկն լեռնամեայ շատը կտտորեցին և քանիցս ան
 դամ՝ պատերազմը նորադելով այն կողմնը խտտիւցին Վաղարշիկով
 Սայորն, տեսնելով որ Շալիմաւ ազգը այն վերջին ժամանակներումը
 շատ անկարգութիւններ ևս անոււմ, մէկ փոքրիկ դարան սարքեց, իսկ
 2, որ լեռնամեայ մէջ բաւական մարդ ջարդեցին: Նետը լայն, "20, յայտ
 նի զօրք պրկեց լեռնամեայ դէմն որ մեծ յաղթութեամբ յետ դարձան
 լայն, "22, հազար հազի լեռնամեք եկան լարայի դէպի վերայ, բայց
 Ռուսաց զօրք երկու լեռնով վրայ հասան, շատը ջարդեցին, և շաւանէ
 դելի բռնեցին: մնացեալները գնացին փախաւական:
 լայն, "20, յորս հորիւր լեռնաբանը եկան մէկ փոքրիկ Ռուսաց դռն
 դի վերայ, որ Վանդալքայի ամրոցէն փոյտ կտորեբու համար էին գործ
 եկած, բայց սաստիկ կտտորածի հանդիսիւով՝ փախան և զրուեցան:
 Վեկ, "13, Վիքէ Բալիմաւ Սաւորային 2440 զօրքով և 8 լեռնով
 պնաց Վաղարշիկն լեռնաբան լեռնաբանը, լարայում հալիմաւ, որ նո
 րա բնակչացը տուած է. երկու օր ճանապարհ անելով, և այն ճանա
 րարհի վերայ լեռնամեայ ամեն լնչը կրակի և արդ մասններով դարձաւ
 Վաղարշիկ: Այս մեծ երկիւղ տուեց Վաստիւայեցու, որ Սահմե
 Բալիմաւ կողմնապահէն էին:
 Շալիմաւ ամրոցը առնելէն յետ՝ Ռուսաց զօրքը առանց արդեւանոյ
 անասանները կտտորաւորեցին, և յանկարծ 8 էն սկսած մինչև վերայ
 3. անդադոր դործը յաւաք էր գնում: Սակայն Շալիմաւ զօրքը և
 լեռնաբանաց գաւաղները շատ անկարգութիւններ էին անոււմ, մնաց
 անդ. ամայ 10, 17, 18, 22, և 23, երբ որ Վեներայ Սայոր

մեռանդութեամբն բնապք՝ կ'առնի առեղծարարացն հաւանաց դէմ ըստ
բողոքած բաներէն զինքը չափաւորապք՝ կ'առնի անորաւն. և ճշմարիտ հա-
ւասար ընդունալը, որպէստորք, Վեհապաշտի անխաբ ձոցիւն հաւանդ
զեղը՝ կ'առնի ճշմարտաւոր Մէկը կ'հաւատաց երազին, իւր երազները
տեսիլը կ'կործէ, և ամեն տեսիլը՝ Վաստածմէ յայտնութիւն կ'համարի.
և ամենայն յայտնութիւն Վեհապաշտի ձոցիւն հաւատար լծէ մարդ-
եւ, աստեղծագործութիւն լծէ կ'ըրարցը, երազն միշտ տեսիլ չէ, տեսիլն
միշտ Վաստածաւոր յայտնութիւն չէ. տե՛ս ի՞նչ կ'ըսես հապա-
կանիկէ մարգարէն անշա էր. հապա Յովսէփի զեղեցիկը՝ անշա էր.
հապա Յովսէփն աւտիլը անշա է. դու աստեղծէ դու. ո՛չ Յով-
սէփի էս. ո՛չ Վանիկէ, ո՛չ Յովսէփն և Վեհապաշտի. քո՛ւ յետոյ
ի՞նչ կ'առնի Յովսէփի պէս քնու՞մ եմ, Վանիկէի պէս կորչում,
Յովսէփն ալ պէս աղօթէր անու՞մ. քնի՞նք պիտի իմ երազը ճարը հա-
մարմնի դարձում որ դու լեռնաշատտ անն ես, որ եթէ ըստ խաբիւն
մտիկ անկեր, պիտի Վաստածաւորն ջրերը, դու անշատաւ եւ Վաս-
պիտէ՝ անշատաւորեալ միտք ունեցող մարդուն, չէ՛ս կորսող հաւատաւորն,
թէ ինքն ընկիլ է անապատի մէջ մահիմք. նա իւր մտքով յաղթեց
ըստ իմաստութեան, նա իւր աշտուտն երկում է մեծ և հաւատարմաց
հաւատաց տէրն նա շատ հաւատութիւն տալով ընկերներ կ'ըսէ,
դու քո մտքի և տկար խմտութեամբով, ըստ անապատի հաւատ-
քովը կ'մնաս միայնակ, դուք թէ և իմաստեղծ և մարդեղն. Պատ-
ճառն պիտի է, որ արդաւ մտոց նման՝ նախապատեմեամբ՝ ծագած և
միմտեղնաց միտք ունեցողներ շատ կան, որ խաբիւն կ'ընդունին
որդէս թերահաւատի, և ճշմարտաւոր խաբեր.

Մէկ ուրիշ անն էս կողմ որ ո՛չ Յովսէփի երազներուն է հաւա-
տում, ո՛չ Վանիկէի մեկնութիւններուն, և ո՛չ Յովսէփն տեսիլը
տեսնա. դու նորա քնի՞նք զ'պիտի տեսն. թէ Վաստածաւորն զոր
մէջն է գրած. տեսնենք նա Վաստածաւորն հաւատում է ինչեւ
Վաստածոյ տեսնենք նա մարդարեւ ընկերուն տեսնող գնորւմ է,
տեսնենք նա կրտսերելուպէս Վաստածոյ հաւատում է. Եղբայրն
մարդիկ է, իւր մտոց հաւատութիւնը մարդութիւնը մարդարեւութեան,
շատ սնդամ՝ բնայնեղաւ աղիքով, առանկերաւ համեմեղով, որի
նախաց նմանութեանց սեռով պնդէս է աստիճ. գնում, որ ըստ անա-
բան հաւատաց սխալւմ է գրող եղբայր չէ՛ս թէ ընկերներու աշխ-
նորա պիտի աղճատարանութիւնը որչափ համեղ երեւցաւ, և քո իմա-
տարիութեամբ մարդարեւ հաւատար, մնաց անարգեալ. Եւ տէր
որ միտք բերէ իր ըստ երկաւոր փաղապեալ խոստը, թէ զ'աշխարհ

«Եւսեփայն» Յէր. առաջի իտպոյ. «Եւս իւր հօտուան խորհրդոյն հաճ' և հաւան է պնդէս, որպէս իտպո' տղայն» «Եւ իւր ծովանաւու կործիրը պնդէս է ընդառնում, որպէս յայտնի ճշմարտութիւն. քանի որ խօսիս, կամենաւ հաստատել ըստ զիսկ փաղապակաւութիւնդ, սցիքան ունի յախարհիք կ'առանտս. թերահաւատը՝ քեզ համարձակ կ'առնոտաշու, անհաւատը՝ քեզ փրոյց անուն կ'զեն' աւելորդապաշտ. ինչու հաւատը՝ քեզ կ'քարոյշէ մարդու պնդութեան սկանջ պնդները կ'սկսին մէկ զմէկու երես նայելու, ո՞րչափ կ'զարմանան նորա իմաստութեան, սցիքան անելի կ'լինի քո քարոյշութիւնդ. երկուսիդ երեսին ևս կ'ծի՜ ծաղիկն, նորա ուրախակից կ'լինին. որ յողթէց. քեզ ծաղիկ կ'անեն, որ յաթմիկար. քեզ կ'խոյճան' որ մոլորակիւ ևս. քեզմէն կ'հեռանան՝ որ այն մոլորութեանն հեռացած լինին, մոլորեալը և մոլորեցուցիչը կ'լինի նորա տղին երկնային՝ Եւսեփայն, զու կ'լինիս ողորմելի նախապաշտ»:

Ո՞վ սուրբ հաւատը. ո՞վ սուրբ աթոռ, որոյ վերայ բաղմնաւ կայ Քրիստոս. ևս քեզ պնդէս եմ՝ տեսնում, որպէս թէ մէկ նաւ ևս լայնատարած ծովի մէջ, ամենայն կողմէն քամիները և ուղիները քո վերայ են կատաղած. ծովի տակի քարերը՝ քեզ են հակառակ, որ մէկ կողքող ծովեն, ունայն իւր սպասաւորներով՝ քեզ հետ է կրուփում. աշխարհը իւր բարդութիւններով՝ քո ընդդէմ է վաւաճած պատրաստված. բոցս դու հանդարտ գնում ևս դէպ. 'ի նաւահանակիտը. ո՞չ քամին է կարող քեզ փակեցնել, ո՞չ ալիքներն են կարող քեզ փռաւել. ո՞չ քարերն են կարող քեզ թնամալութիւն անել. դու այն ես, որոյ համար խօսեցաւ Քրիստոսի բերանը, թէ «Եւսեփայն» զո՞ւ զ' յաւաքիւնդդ: «Եւս խօսքը ասաց Քրիստոս եկեղեցւոյ համար. և ես հաւատք առում եմ այն հաւատոյն, որ աւետարանի սրտի մտքը ընդունելութեան վերայ լինի հաստատած եկեղեցւոյ անասելիւք և անաղթաք քարոզութեան վերայ հիմնած»:

Հաւատը չէ՞ հրամայում հաւատալ թէ սոսն մէջը կան փէրէի, Յուդայականութիւնը թէ ջրերումը կան (ալեւ) թէ պարտիզներումը կան շաւեր խնայողան, (մէկ մէ ալեւ) բոցս հրամայում է՝ որ հաւատանք թէ Քրիստոս իւր երկրաւոր կենցաղավարութեան մէջ շատ ոյսեր գեւք հանեց մարդոցմէն, շատ ոյսահար, դիւսհար, լուսնաւ և այլ ցուազարներ բռնկել:

Հաւատը չէ՞ հրամայում հաւատալ թէ Բաբել, Լիմպո, Բուլոյն, Բէլ, Բաշալ, Եւսեփայն մէկ նշանակութիւն, գուշակութիւն. լուս կամ փառ հեռանք. այլ հրամայում է՝ որ հաւատանք թէ մարդարէք և այլ հոգեկիր մարդիկ ապագային իմանում էին Աստուծոյ հպարտ

ազդեցութեամբ. և սագրաւոր լինելու բաները՝ հաղարարութեամբ տարի առաջ գուշակում էին:

Հաւատարմէ հրամայում հաւատալ՝ թէ աղօթելը, խաղելը, բանալը և այլ զանազան յուսուածները մէկ գորութիւն ունին. բայց հրամայում է հաւատալ, որ որպէս Վերիստոսին յառաջ, նոյն պէս և ինքն Վերիստոս և Վերիստոսի աշակերտքն ձեռն դնելով, միայն հանդերձից մերձեցաւով, կամ՝ գաւազանովն զիպելով, կամ աղօթքով, կամ հրամանաւ, շատ բժշկութիւններ արելին:

Հաւատարմէ հրամայում հաւատալ՝ թէ կոյ՝ ի վերայ աշխարհի կախարդութիւն, դիւթութիւն, մոգութիւն, բլծութիւն, և այլն և այլն ողջ հրամայում է հաւատալ, թէ Սափիսի մասնանակը կղիղտացեաց կախարդները՝ Հանէսը և Համէսը շատ մեծամեծ սքանչելիք էին անում՝ Փարսական և իսրայէլացեաց առջևը կախարդութեամբ և առաջը:

Հաւատարմէ հրամայում հաւատալ՝ թէ կարող է սատանայն մարդու մաս դալ. բայց հրամայում է հաւատալ, որ սատանայն փորձելու համար միայն եկաւ իսկ Վերիստոսին, և նորա հետ Մատուծոյ տնայնիկ կամաց թոյլատուութեամբ՝ համարձակեցաւ. վնասաւորութիւններ անել, փորձել, ջանալ՝ որ գայլթակդեցնէ. և այլ զանազան բաներ, մինչև որ ինքը խոյտատակվեցաւ:

Եղբայր. հաւատարմէ ունիս, քան զաւետարանն աւելի մի՛ հաւատարմ. և աւետարանին երբ որ հաւատանայր, հաւատա՛ և այն բանին, որ Վերիստոս սատանայի ամեն իշխանութիւնը կողոպտեց. կապեց, որ չ'կարողանայ ո՛չ միտակ, ո՛չ մօրքեցնել, ո՛չ ինքեւ, և թէ այսուհետև մէկ բան կարձեւ՝ թէ կրկին այն աղբիւրներէն է, ինքդ քեզ ես խաղում, որպէս և եթէ ասես, այս չ'կայ կամ այն չ'կայ:

ԲԱՏԵՂ ԲԱՆԸԼԵԿԱՆ

Բաթել և Սաղաթն:

Երկնային մարմինները երկու տեսակ են. մէկը Լուսարժ Լուսիզ Կապին, և միւսը Երթալան Լուսիզ. Երթալժ Բաթելը նորա են, որ ինչպէս մենք տեսնումենք և կարծումենք խրեանց տեղերը կարճ միջոցումը չեն փոխվում, ողջ այնպէս են երևում, իբր թէ

միշտ մէկ տեղ են կեցած, և իւր թիւ մէկ զմէկէ մի և նոյն հետ աւարտելուն են պահում: Երրո հսկողակ Եւրոպական Բազմերը կամ Եւրոպական Երկրային մարմինները, կամ Մոլորակները՝ նոր են, որ դառնի կերպիւ երևում են որ միշտ իր քանակ տեղերը փոփոխում են, և այն օրօրափոխում երբեմն մօտ են երևում մէկ զմէկու, և երբեմն մէկ զմէկէ հեռու, նոյնպէս և Միջուրտ առաւած Բազմերուն երբեմն մօտ են լինում, երբեմն հեռու:

Միջուրտ Բազմերը՝ (որ անդառնի կերպիւ իր քանակ շարժումը կուտարմեն) լուսնաւոր և որոյժաւ մարմիններ են: որովհետեւ ունին սեղհական ընդ իրենցմէն և սորա հաստատութիւնն այն է, որ Բրեյդոնին այնքան մոտափ հեռու են, որ չեն կարող նորմալն ընդ ընդունիլ: Իսկ Մոլորակները խառն մարմիններ են, և միայն այն ժամանակ կ'երևին, երբ որ ընդ կ'առնան Միջուրտ Բազմերին, ինչպէս որ մեր Բրեյդոնն է: Իւր այս երկու տեսակ Միջուրտ և Եւրոպական Բազմերը աւելի այն ժամանակ կ'անհայտնին և կ'առնանային, որ Բիւրոյտ Բազմերու ընդ ընդ երբժան, յաւաժան, և չորտառն է: Իսկ Եւրոպական Բազմերու ընդ ընդ նաւայ, ազատ և լուսնայտաւոր: Բայց դիտարար քանակութիւնը, որով որ Միջուրտ Բազմերը կ'արտաբն Մոլորակներին, Մոլորակներու իրենանց սեղհական արտաշարժումն է, որ շատ աւելի յայտնի կ'երևի:

Միջուրտ Բազմերու միջինն մէկ համար քան զամենն աւելի երևելի և ծայրագոյնը՝ Եւրոպականն է: Իսկ միւս Միջուրտ Բազմերը մէկ զմէկէ դանդաղում են իրենանց շառաւիղներէ, որոյժաւութիւնով, մեծութիւնով և Էրկրին սրտով հեռու լինելով: Իսկ Միջուրտ Բազմերու՝ այս մեր Էրկրին հեռու պաշտօնը՝ այնքան չափաքանայ է, որ եթէ մէկ խորանոթէ կ'անհայտնի ստեղծ արձակել, և այն առակը (Յնդէն) ամեն մէկ երկրաբաններն (մէյան) երկը հարկուր ընդ ընդ ընդ ընդ, մէկ հարկուր լինաւն և մէկ հարկուր և մէկ հարկուր տուրմը՝ հարկուր կ'առնէր այն Միջուրտ Բազմին, որ քան զամենն Բիւրոյտ Բազմերը՝ մեր Էրկրին մասինն է համարվում:

Պայտեմեն Բազմերու արտաբնութիւնը սկիզբն դանակաւ Բազմերու ընդ աշխարհումը, փոփոխայ առաջին Բազմերու արտաբն համարվեցան Բազմերայի, որ այն ժամանակայից դիտարկեան և հնարքներու միջոցներու ներածին չափ կ'արձակէ թիւ Մոլորակները ետմն են, և այն ետմն մոլորակներուն դրին իրենանց առաւարտաւանկու առաւանկերը, և ապա յարմարեցան Եւրոպական ետմնն արեւուն, և ետմն հրահայտներուն, այս կ'արդար:

ա. Օհայ.	Իրենտի.	Իւպիակի.	Հինգ շաբթի.	Պիկեթ
բ. Մալիթա.	Լուսիթա.	Սաթուրն.	Երաթ.	Բրախ.
գ. Մարիա.	Հոստ.	Սարա.	Երեք շաբթի.	Իրիաթ.
դ. Եմա.	Իրենտի.	Սոլ.	Սերակի.	Սոլի.
ե. Օհայ.	Լուսիթա.	Սերենց.	Սերաթ.	Սրայի.
զ. Օսպրա.	Փայրա.	Սերիուս.	Չորեք շաբթի.	Սոլի.
է. Ղամար.	Լուսիթա.	Լուսա.	Երեք շաբթի.	Լոսաթ.

Բայց յետոյ երբ որ դիտուիք դամսկոյն, քննելին և իմացան, որ Լուսիթան մարտի չէ մնաց միջ. Յետոյ ասացին որ Երեք շաբթի և քննելին ետեւ. Յետոյ Լուսիթա հանդիման մարտիներու կարգին. Արեւիկա 1781 թուին ետեւ համարելին. Փայրա, Լուսիթա, Երեք, Հոստ, Լուսիթա, Իրենտի և Սերակի. որ նոր էր դառն ոյն ժամանակն Բայց յետոյ սրտիկ ժամանակ ժամանակ դամսկոյն նոր նոր մարտիներ, որոնք և մինչև ոյժմ դառնալ և դամսկոյն ստանալ. Դեկտեմբ. դառն. 2. Փետր. 1801. Յունիս 1. Պարա դառն. Օրդեր, 1802. Մարտ 28. Հերա դառն. Հարաւի 1804. Սերակի 1. Արեւա. դառն. Օրդեր, 1807. Մարտ 29. Ետեւ դառն. Հերե. 1845. Դեկտեմբեր 8. Հերե. դառն. նոյն. Հերե. 1847. Յունիս 1. Իրիա կամ Դիւանա դառն. Հոստ. 1847. Օգոստոս 13. Սարա հետ դառնալ էր և Պարիս, որ 1848 դառն. Լոսիթա. Գարաիս, բոլոր ոյժմ ուսումնի ի՛նչ նա մարտի չէ. Լուսիթա դամսկոյն նա. Սերակի, Հերե, Պարիս, Արեւիկա, Փայրա, Լուսիթա, և Երեքիս:

ԲՆԵՊԵՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԲՆԵՊԵՆ

Մարդոց կազմութիւնը նման է ոյլ կաթնով սնունդ առնող կենդանիներու. շատերու կազմակերպութեան հետ:

Մարդուն կամ անկախ կենաց պոռնակները, որն որ այս կենդանիները ունին, համարեա ի՛նչ նոյն են, ինչ որ ունի և մարդը. դեպք ունի եւնոյ դարձարաններու. կազմութիւնը նոյնպէս մարդոց մէջ աւելի մեծ զանազանութիւն չէ քան տաւր:

Բայց այսու անհնոյն մարդու և ոյլ կենդանիներու մէջ:

կ'գտնվի անկախ տարբերութիւն մարդոց բնութեան մտաւորութեան պատճառաւ:

Երկամայննութեան կոնսններով երբ որ զիտունները քննում են մարդոց գլխի ուղեղը, տեսնուում է, որ մարդոց այս մտաւորական գործունէութեան գործարանը (որ ուղեղն) աւելի փթթած (սարսթիւթ) է, և ունի կատարեալ կազմութիւն, քան զայլ կենդանիները:

Մարդոց ուղեղի կիսաբոլորակ կիսադաշտները, հասնմաներով այլ կենդանիներու ուղեղի կիսադաշտներուն, ունին մեծ տարածութիւն, աւելի մեծ փթթումն և թուով շատ խորտաւորատ ծալուածք, որ ուղեղի երեսը ծածկումն: Ուղեղի յետեի բաժնիւ այնպէս հեռու է դէպ 'ի յետք տարածված, որ իրմով ծածկում է քիչ աւելի:

Այնպէս ուղեղի կիսադաշտի առաջի մասոնց բարձրութիւնը է պատճառն՝ որ մեր ձուկատը լինում է բարձր և դուրս բնկած, և մեր երեւն փոքր է՝ համեմատութեամբ այլ կաթնով սնունդ առնող կենդանիներուն: Այս երկու պատճառներէն է դուրս դալիս ոյն, որ մեր ախտայ անխտայ աւելի բաց է՝ քան թէ այլ կենդանիներունը, որոնք որ մերձ են մեզ իւրեանց ֆիզիքական (բնական) կազմութեամբ: Մարդու մարմնոյ անդամները ևս իւրեանց կազմութեամբ ունին մեծ զանազանութիւն, որ մարդուն տալիս է մեծ պիտանայութիւն այլ կենդանիներու վերայ, և օգնութիւն է տալիս՝ որ նորա կարողութիւնները մեծապէս տարածվին:

Վերքի (լանջոց, կամ ախտ) մասունքները ունին շատ յարմար դրութիւն բռնելու և շոշափելու համար: Մարդու մասունքը երկայն են և հեշտ ծալիղ (սխիւթիւթ): Մարդու մասունքը կարող են փակվիլ և բացվիլ՝ ո՛ր թէ միայն միտակն, այլ և մէկ մէկ. որն որ այլ ձեռներ ունեցող կենդանիները չեն կարող սնել: Բութը (ժոյ մարդ) ինչպէս որ կապիկի ձեռնն՝ միօրինակ բաժանված, բնդդիմադրեալ, մարդոց ձեռի մէջ աւելի երկայն է, և այս պատճառաւ աւելի հեշտութեամբ կարող է մօտենալ այլ մասներու բռնել կողմի արմատներուն կամ ծայրերուն, և աւելի անսխալ կարող է շոշափել մանր առարկաները: Եղունգները ունին լայն և տալիակ ձև, ծածկումն մասներու ծայրերու երեսները, և բռնելու համար մասներու ծայրերուն ջորութիւն տալով, օգնութիւն են անում նորը շոշափման: Մարդու ձեռքի թաթը՝ և նորա յետ միտին կուռը՝ կարող է ամեն կողմը շարժիլ, այլ ուսապլուր՝ որ լայն թիակի հետ և երկայն կուռքի ոսկորի հետ կպած է, մնում է անշարժ:

Մարդկային մարմնոյ անդամներու գործը և աշխատանքը աւելի զու-

Խաղանք են, քան թէ այլ կենդանիներունը, և այս քանազանութիւնը որոշես ընտելեան մէջ, նոյնպէս արհեստական դործունէութեան մէջ օգնութիւն են անում՝ որ կոտորելադործունէն ներդործութիւն ներքո՝ Ամեն դարձաններու տաջելի անդամները պէտք են դալիս շարժելու համար, բայց շարժելու հետ միասին՝ համապատասխան գործիք են և բռնելու։ Երա հակառակ մարդոց յետեի անդամներն են միայն պատրաստած ման գալու համար և կանգնելու, և շարժելու, իսկ աւազելի անդամները մնում են աղաւս և պէտք են դալիս միայն բռնելու և շարժելու համար։

Մարդու աղորակերը (հրաւր Գէորգ Է Է՛) կանգնելը՝ ունանք կարծաւիկն՝ թիւ բնական չէ, այլ գաւթ է եկած ատկորութենէ և մոռնուէ։ Բայց այս չի՝ օգտիւ, Էթէ մէկ մարդ յիշաւ ցանկանայր միշտ չորս տարի մերայ ման գալ, կարծեմ՝ որ անկարելի պիտի լի նկար Արչաւի որ կաթմով անունը առնող կենդանիք կան, նոյն մէջէն միայն մարդու յիշաւ անդամները սոյնպէս են տարած, որ կարողանայ մարմինը ոտքի մտց կազդուրել պահել, մազու բոլոր կողմակերպութիւնը պնդես է շինած, որ մաշգը կարողանայ գլուխը վեր պահել, մարմինը ուղղաբերձ բռնել, Էլ այս կերպիւ մարդու շարժմանքները թեթեւ և հեշտ են, արաւմաւք նորա սաներու և կրակի ներու կազմութիւնն է։

Այս օրինակաւ՝ երկու ձեռք և երկու ոտք ունենալը՝ իսկապէս մի միայն մարդու սեպհականութիւնն է։

Մէկ այլ երևելի նշան, որ մարդուն քանազանութիւնն է այլ կաթմով անունը առնող կենդանիներին առհասարակ՝ ձայնի գործիքներու կատարելութիւնն է։ Մի միայն մարդը ունի այն կարողութիւնը, որ անդամներով բաժանած ձայնները՝ լեզուով բաղկացնում է, և այն ձայներու միաւորութիւնը՝ ստիւում է Էան կամ Խոս։

Այլ մարդը, որ այնքան բարձր է միւս կենդանիներէն իւր խելքով և իւր հնարքներու ներդործութիւնով, բնական զօրութեան մէջ շատ տկար է երեւում։ Մարդու շարժումը շատ ծանր է՝ քան միւս կենդանիներունը՝ որ նորա նման են Բնութիւնը չէ առեւ մարդոյն ո՛չ պաշտպանողական, և ո՛չ յարձակման գործիք։ Մարդոց մարմնի մեծ մասը մեղի (սկզբ) լինելով, կորոտում է օտար ծածկոյթի՝ որ օդոց փոփոխութիւնն երկոց պահանջի։ Մարդոց հատակի անձուք և նորա ուժոց մոռնողը՝ շատ ծանր է կատարելում քան այլ կենդանիներունը։ Այս կերպով՝ եթէ բնութիւնը տուած է լինելը մարդուն սոյն Էանի անհատական (instinct), որ բարդում է մարդուն՝ որ միայն

ւորքի իւր նմաններու հետ միաբանութեան տեսնող, իշխի, որ մարդը չ'ունենար ինչք ու միտք, որ բնութեան պակասութիւնը՝ կարողանար արհեստով լրացնելու հարցը դրանել, այն ժամանակը մարդը կ'ընէր օղորմելի և խղճովի քան զամեն կամները, որ բնակ ված են աշխարհի երեսին, և մարդկան տեսակը շատ շուտ բնաջինջ կ'ընէր։ Այլ միմիայն փոխադարձ օգնութիւնը, և մարդու հնարագիտի միտքը՝ օտուել է մարդուն այն հնարքը, որ մարդը կարողանայ իւր իշխանութեան ներքոյ նստանել, այնպիսի պագմաներ, այնպիսի կամներ, որ քան զնո շատ քրեղ են, և միշտ մարդուն թշնամի։ Այս պատճառաւ մարդկային ողորդ չափաւորանց բնաջնջու, և ցրուեցաւ աշխարհի երեսի ամեն կողմերը։

Որովհետեւ մարդը ի բնութենէն նշանակեալ է՝ որ իւր նմաններու հետ միասին միաբանութեամբ կենայ, այն պատճառաւ, պիտի ծանաչենք՝ որ մարդու իշխական կերակուրը պիտի լինի խոտիչէն և ս'չ'աշխարհ, և այս կօրծիրը հաստատուեալ մարդու մարդկական գործութեան ներքեւ արանագրութիւնը։

Մարդու ատամները այնպիս են ստորած, ինչպիս որ օդ, պտուղ ուտող կենդանիներու ատամները (սնայ, կտիւ, աշխարհ)։ Մարդու ատամները՝ պարզ է, աղիւրի խողովակը բուսական լոյն, և հասն աղերը՝ (հետադէտ) անի չափաւոր բնաշարժակութիւն։

Մարդու ծնատները, (լոտայ, քնկէ) կործ են և անցորդ խոտոտամք որովհետեւ միւս ատամներու հետ հաստաւոր են, չեն թողնում՝ որ մնալ կարողանայ համարձակ կողտել միտք թէ՛ որ ստալ երան չ'ընի։ Բաց մարդ շատով և հեշտութեամբ է ստիւում կերակուրի պէս գործ անել, զանազան կենդանիներու, միտք, մարմնի, և այս կենդանիներու, ուտելը սակի է օգնում մարդու զօրութեան փթեթեղուն (հաղէլտան) և տաղընթեան պահպանելուն, քան թէ խոտիչէն կերակուրը։ Այստեղ է՝ որ մարդը ստալ խոտիչէն էր, բայց երբ որ ստանալիցաւ բնիկութեան մէջ կենող՝ զարձաւ ամենակեր (սնայ իր իւր ուտող)։

ԲԱՐՈՍԱՄԵՆ

Ճարտագիտն յաջադասելանը անարդարութեան ոչնչին է, և ճարտագիտն ան

յաջադասելանը՝ յաջադասելանը

Ո'հէ երեւելի Իրապրոս (Ա. Կ. Ե.) իւր Թագաւորին սիրելի մէկ օր

խը հաւատարիմ՝ Ժողովի հետ դնում է բարեկեցիկ երբ որ մեռա-
նում է առաջանի (հաւաք) մէջ, յանկարծ մեռան իւր անդամանդ
(ամուս) մեռանին ընկնում է անց իմաց զբոսանք է զարմանում
Ա իջկը, երբ որ տեսնում է, որ մեռանին ջրի տակ է ընկած, այլ
ջրի վերայ մնաց խեղճ տաւ՝ է իւր ծառային, թէ այս մեծ ան-
յայտագործն էլ ինչ է իրաւ՝ մէկ քանի օրէն յետ, թողաւորի
բարեկեցիկան պատահելով՝ այս Ա իջկը որտեղում է մէկ հետա-
քազոր. որ որ պրտա օրէ նկատելին քաշելով ընկնում է մեծ
սպառնալիկան և կորստալիկան մէջ, և վերջապէս աստիկ հիւան-
դաւելիան վերայ գարգ, մերձ է մեռ հանում է Լ. ին հաւատա-
րիմ ծառային, որ վիշտ մեռն էր՝ շատ վշտանում էր իւր տիրոջ
սպառնալիկան վերայ

Զխանդը որ փորքին տապալում էին զարձաւ, սիրտը ազկեց մէկ
տար տար շրջալ

Շատայն շատ մեծ նկատելին քաշելով հաջորդ դռներէ մեռա-
լով, հաջորդ է կապաց այն շրջան եկել, և մէկ խեղի բերանի մէջ
լըցած բերեց իւր տիրոջ անտըր

Ա իջկը որ զարգ-զարով վերկաշաւ պատկած տեղէն. և անկողին
բաժնի նստած՝ ձեռք առաւ այն խեղի ամենը, որ շրջին տար տար
մէկ խեղան, յանկարծ վերէն մէկ մեռ ընկաւ այն խեղի մէջ, շրջան
մեռտաւեց և թափելոյ էջաւայն՝ որ տեսաւ. այս վերջին շարաւոր
տարաբարեկներ, երկու ձեռով դիմին ասեղ և սկսաւ լայ-
վացց հիւանդ Ա իջկը ծիծաղելով ասաց. որտեղ ուրախ կաշի.
պոպիսի տարաբարեկներ, բարեկեցիկան յետ դռնաւոր
նշանն է. ևս յոյս ունիմ, որ մեր փառ օրերը անցան, պատահեաւ
բազը պիտի ինչ մեռանոր. որովհետեւ հաջորդին լաւագործն էլ
անյայտագործն է. և ծառային անյայտագործն լաւագործն էլ իրաւ որ նոյն
օրը թողաւորէն հրաման եկաւ որ մեռանդամ Ա իջկը որտեղ

Շատայն

Տիրութեան և Պարտաւորութեան

Արաստան. Օկրումնայ իմեներնայ Արաստանութիւնն յոյս
նշան, որ կամենայ հաւաքանել մեռերիս, կամ՝ զգրեւորն ա-
նու. ներքայդրեալ շինաւանդներ

Թիֆլիսում Վերայի մեծ 250 մագդու կաշտանների և այլ շե-
նուածքի 30000 ուսմ. բնու.

Թիֆլիսում Կանկարիստների Կանկարում թորի աղուց 3700 ուս.

Թիֆլիսում Սոգոնոյ Ալեքանոյ բատալիոնի սան վերայ չեքե-
պիցայով ծածք 8000 ուս.

Տորոն Կլինի Լարիլի 26. պերետորի կայն 30 ին.

Ալեքսանդրոպոլիսում ամրացումն կամենդանտի տուն շինել. 37000 ուս.

Եւսեբա Տիֆլիսի աշտարակի տամբուրն շինելու 1040 ուս.

Երեւանում ամրացումը. Ղապխաթի Ֆիլիքի շինելու 100. հա-
զույ համար 22000 ուս.

Տորոն Կլինի Լորեան Վոյնիի Վաքերիաթուի կառավարութեանն
Լարիլի 16. պերետորի կայն Լարիլի 20.

Բախուայ ամրացումը. Էաշի պարտի շինելու 3870 ուս.

Տորոն Կամենդանտի կառավարութեանն Սարտի 26. պերետորի կայն
Սարտի 30.

Ալեքսանդրոպոլիսում ամրացումն ինժեներների գործարան շինելու 1270 ուս.

Տորոն Կամենդանտի կազմ. Սարտի 26. պերետ. 30

Կառավարությանն ամրացումը. Կապուլիք Բատարէի վրայ կայմակի օս-
վորով երկաթե ծածք շինել 840 ուս.

Կախին և կոնիւնին շինելու համար մատերիալ հասցնել 950 ուս.

Տորոն Կլինի Օպխատումն Սարտի 26. պերետորի. 30.

Ալեքսանդրոպոլիսում կառավարութեան, զանազան շինուածք 2680 ուս.

Տորոն Կլինի Լեքսանդրապոլ, Սարտի 31. պերետորի. Լարիլի 4.

Սարտի 19 — 22. պարտի Էամախումն Լուխու նահանգի Բարսի
բանայի վոյսի տամուրիայն տրվի

ՏՓԽԻՍ

Печатать позволено

Тифлисъ, Марта 3-го, 1861 года.

Пенсиръ Саяцценикъ І. Орбелі.

Խաչատուր Լազար Լազար Տ. Գաբ. Պատմիչ.

Ի Տորոնի Տիֆլիս Գաբիլի Պատմիչ.